

קזחת העתיד

יואב רונאל

מאז סוף המאה שעברה התאפיינה תפיסת המציאות הניאו-ליברלית בהיעדר עתיד ובהנחה שהמצב הקיים יתמשך עד אינסוף. המשברים והזעזועים של השנים האחרונות החזירו את העתיד אל הזירה, והוא מתגלם בנבואות זעם של שלל דוברים מהימין ומהשמאל. אבל נבואות הזעם העכשוויות מדלגות מעל המבנה הפתוח של העתיד; בצורות שונות הן משמרות את ההנחה שמה שהיה הוא שיהיה. העתיד שהן מציגות אינו קונטינגנטי ופתוח אלא קבוע מראש, כמו חישוב מתמטי. היסוד החדש שהן מכניסות לדיון הוא הקורבן שאנו נקראים להקריב – החטופים, ההווה, ואפילו העתיד עצמו. בכך הן מחמיצות את ההבנה שהעתיד אינו קיים. מה שנותר פתוח, מדמם, מאיים וחסר ודאות הוא הרגע הנוכחי, הזמן שנשאר לנו

אוקטובר 2026

א לה זמנים מוזרים. שורה של משברים מקומיים וגלובליים, נוכחים בהווה או מאיימים באופן פוטנציאלי, הפכה את עצם מעשה ההתמצאות בעולם למחווה נואשת. העתיד – שעד לפני רגע נדמה כי הוא מוכר – הלך והפך מאיים בשנים האחרונות. הקפיטליזם הגלובלי של הזמן הניאו-ליברלי התערער. הוא לא באמת התאושש ממשבר הקורונה, ולמעשה גם לא מהמשבר הכלכלי של 2008, שלא לדבר על המשבר שמביאה איתה הבינה המלאכותית. ערעור הביא לעלייתן של צורות פוליטיות חדשות-ישנות (הטוטליטריות החדשה)^[1] ולהתמוטטות הסדר הסימבולי העולמי. מבין העשן וההריסות שבו אל חיינו שדים ורוחות רפאים מהעבר. מלחמות ניצתו באש יוקדת והן נמשכות עד לרגע זה; דיקטטורים ורודנים שבו והופיעו; חזונות סוציאליסטיים כמו אלה של ברני סנדרס וזוהראן ממדאני, שהיו קבורים עמוק בתוך ההיסטוריה, חזרו אל מרכז הפוליטיקה העולמית. אפשר לומר כי האוטופיות והדיסטופיות שלנו – חזיונות העתיד – חזרו. אבל המאמר הזה לא יעסוק ב"משבר העתיד" (מדומיין ככל שיהיה), אלא דווקא בתגובות התיאולוגיות אליו, שהתגנבו בדלת האחורית אל מרכז השיח הפוליטי והן כרוכות זו בזו: הנבואה והקורבן.

הטענה במאמר זה היא כי הזמן הנוכחי - סוף הזמן הניאורליברלי - רווי בצורות שונות של נבואה, המכסות את עצמן לרוב בכסות רציונלית ופרגמטית - אם ברציונליזם הפרגמטי והטכנולוגי של הימין, המציע נבואות שפועלות במשלב מפוכח שטוען לריאל פוליטיק פסימי, ואם בנבואות המלנכוליה של השמאל הפרוגרסיבי, שטוענות, בגדול ובקצרה, שהכול גמור. דווקא כאשר נראה שמחסום החשיבה על העתיד נפרץ, הנביאים של הרגע מבקשים לסגור אותו, לצמצם את דרגות החופש ולהציג את העתיד כנתון מראש.

הנבואה, כך אני מציע, מגיעה עם יסוד מהותי נוסף: כל נבואה דורשת קורבן, גם אם במקרים רבים בנבואות של הזמן שלנו הוא נותר חבוי, כמעין שייר שלא מודים בו. את נבואות הזעם אפשר להבין רק כפתרון שנועד לשכך את הטראומה של העתיד, את העובדה הטראומטית שהעתיד פתוח. כלומר, הנבואה, שמניחה את הכרחיותו של קורבן, אמורה למסגר, להסביר ובכך לשכך את הפתיחות של העתיד; אך בשביל מחוות השיכוך הזאת עלינו, כאמור, להקריב קורבן.

לכאורה, אוצר המילים התיאולוגי הזה זר יחסית לעולם שבו אנו חיים. הוא מופיע לעיתים בחזיונות על בית מקדש שלישי, אבל מה לו ולטקסטים המפוכחים והרציונליים שלנו? הדיון שאציע כאן יחשוף את המנגנונים התיאולוגיים העומדים בבסיס מה שהוא, בפועל, זרם מרכזי במחשבה הפוליטית העכשווית. אדבר כאן על שתי צורות של נבואה, משמאל ומימין, ואנסה להראות כיצד השמאל והימין משתמשים במחוות נבואיות שונות כדי להבין את העולם וכדי לשכך את החרדה העולה ממנו. יסוד הקורבן בשני הצדדים, יש לציין, אינו זהה: בימין הוא מקבל צורה ממשית ואלימה, ואילו בשמאל הוא מופיע בעיקר כוויתור על אפשרותו של עתיד אחר, כלומר כהקרבתו של העתיד עצמו.

בעקבות הפילוסוף האיטלקי פדריקו קמפניה, אראה כי מה שמופיע היום במחשבה הימנית כרציונליות פרגמטית הוא למעשה תוצאה של שחיקה שמקורה בניסיון לתפוס את העתיד דרך מערכות של הפשטה - תפיסה שקמפניה מכנה אותה "תיאולוגיה של טכניקה", אשר רואה את העולם כסך מרכיבים בני השוואה שאפשר לחשב אותם, להעריכם, ולכן גם לנבא אותם. דרך הגותו של קמפניה אראה כיצד המערכת הנבואית הימנית אינה נובעת מתוך רוח רציונלית, כי אם מתוך חרדה וריקנות שמקורן בזמן הניאורליברלי ויש לשכך ולהרגיע אותן. במילים אחרות, גם העתיד וגם הנבואה שבים כעת, לצד הקורבן, אל קדמת הבמה של הפוליטיקה והחברה (הישראלית ובכלל). כפי שאנסה להראות, תפקידו של הקורבן הוא לשכך את החרדה שמייצר העתיד, ששב ונפתח; הקורבן הוא מה שמאפשר המשכיות בין ההווה ובין העתיד, וברגע שמתרחשת באמצעותו מחוות השיכוך - גם אם רק באופן תיאורטי - חרדת העתיד נרגעת.

נבואות הזעם העכשוויות כאילו מדלגות מעל המבנה הפתוח של שיבת העתיד, ונותרות בתוך מה שהתיאורטיקנית רבקה שלדון מכנה "מערכת סגורה".^[2] כששלדון כותבת על תגובתן של ההגות, הפוליטיקה והספרות למשבר האקלים, היא מציינת כי ההתייחסות אל העתיד כאל מערכת סגורה מניחה שהעתיד כבר התרחש, שכן הוא נתפס כהמשך של המצב הקיים שכל מרכיביו פועלים באופן דטרמיניסטי. המערכת הסגורה ששלדון מתארת יכולה לייצר תסריטים אופטימיים או פסימיים, אך כולם מדמים את הזמן כמרחב ידוע שבו העבר, ההווה והעתיד שוכנים זה לצד זה. הטענה המרכזית

במאמר זה היא שבשביל להחזיק את המערך הסגור הזה באופן יציב, צריך להתקיים קורבן כלשהו; וכן שכל שהיציבות של המערך הזה מתערערת, כך גובר הצורך בקורבן. במובן זה, הנבואה - זו שמנסה לסדר את העתיד - תלויה בקורבן.

נבואות הזעם ניאור-ליברלי

אפשר לחשוב על "הבעיה של השמאל" דרך המבנה הפרדוקסלי של נבואות הזעם. במשך שנים רבות, אולי לאורך כל שנות קיומו של השמאל הישראלי, אפיין אותו המודוס הנבואי. במחשבת הספרות העברית מכנים את הדמות הנבואית "הצופה לבית ישראל", ואת הפונקציה הזאת מילאו בצורה זו או אחרת דמויות כמו ביאליק, יוסף חיים ברנר, עמוס עוז, ישעיהו ליבוביץ וגרשם שלום. כולנו מכירים עד זרא את הציטוטים של ליבוביץ על האסון המשחר לפתחנו ועל "יודונאצים". יש מי שנוהגים לצטט דווקא את שולמית אלוני, שולמית הראבן, עידן לנדאו, יאיר גולן או חנה ארנדט. כך או כך, הדבר שהשמאל הישראלי הצטיין בו הוא ההצבעה על האסון העומד להתרחש.

הבעיה בעמדה נבואית זו טמונה באופי השלילי של ההיגדים שלה. במובן מסוים, נבואות הזעם היא מלכודת,^[3] משום שאם נביא הזעם יצליח במשימתו - אם העם יקשיב לו והאיום יוסר - הוא ייתפס כשקרן; ואם ייכשל במשימתו, נבואות הזעם לא יעזרו והעולם כולו ילך לעזאזל. שוב: אם נביא הזעם צודק, אזי הוא גם נכשל בתפקידו כנביא זעם וגם נותר לשמש כעד לסוף העולם.

האפקטיביות של נבואות הזעם של השמאל הייתה תלויה בלוגיקה שלשם פשטות אפשר לכתותה "ניהול הסכסוך" או "הקונספציה" - היגיון ניאור-ליברלי באופיו שנשען על כלכלת שוק חזקה ומשגשגת, המאפשרת להזניח את פתרון ה"עניין הקטן עם הפלסטינים". ההיגיון הזה אף כרוך בהחלפה של פוליטיקה בטכנולוגיה; גדר ההפרדה המתוחכמת בין ישראל לעזה כסינקדוכה ללוגיקה הטכנולוגית של הקונספציה. גם שאר המאפיינים של הניאור-ליברליזם מצויים שם: פרגמטיות הייטקיסטית, אמונה בהווה המתמשך, והישענות על החוק ועל מומחים כדי לקדם, לאט ובזהירות, נישול בצד האחד (פלסטיין) וקפיטליזם צרכני בצד השני (ישראל) של אותה מדינה. בין הזמן הצהוב של גרוסמן לזיהוי התהליכים של יאיר גולן, נבואות הזעם של השמאל היו תגובה לחזון הפוליטי הזה, שאינו משתנה.

ואכן, כל עוד ניהול הסכסוך עבד - הכיבוש השחית, ההווה הזדחל, מפלגות השמאל בישראל ובעולם הלכו והפכו למפלגות מרכז (ניאור-)ליברליות, ופעילות השמאל הלכה והופרטה לתוך אקטיביזם וארגוני זכויות אדם, תוך החלשה של המפלגות מחד גיסא ואיגודי העובדים מאידך גיסא - כל עוד התרחשו ושגשו המאפיינים הבולטים האלה של הפוליטיקה הניאור-ליברלית, היה לנביא הזעם תפקיד (נלעג) בתוך החברה. תפקיד זה, שהיום מכנים אותו "השמאל הרדיקלי", היה קשור ביחס לאזמן ובתפקידו, המרגיע דווקא, של המוכיח בשער. כלומר, כל עוד דבר לא השתנה, מול הכיבוש והנישול המזדחלים, מוטל היה על נביא הזעם להיות יותר תקוע בעמדתו, בדיוק מכיוון שהעתיד מעולם לא הגיע. ובתוך אותה דינמיקה, גם שאלת הקורבן נותרה שולית (שולית כמו השאלה הפלסטינית וכמו חייהם של הפלסטינים) בסדר החברתי, המאורגן יחסית.

התגשמות הנבואה

סדר העניינים הזה, שבו השמאל הרדיקלי מתריע על סכנות הכיבוש, פעל לא רע בתוך ההווה המתמשך. עד שהעתיד הגיע, בשבעה באוקטובר. או שנה קודם לכן, בתחילת ההפיכה המשטרית; או בזמן משבר הקורונה - שורה של אירועים היסטוריים שהם תולדה של היחלשות הסדר הניאו-ליברלי. כך או כך, הניאו-ליברליזם ותפיסת העתיד שלו הגיעו לקיצם, גם בישראל. ובתוך כך קרו כמה דברים מעניינים לנביאי הזעם משמאל.

ראשית, המוכיחים בשער, שנבואותיהם התגשמו והאסון שחזו קרה, זכו להתעלמות ציבורית מוחלטת. הם לא קיבלו שום רגע של הכרה, וזכו רק להתעלמות חריפה עוד יותר או לרדיפה. במקביל, נבואות הזעם של השמאל לאחר שבעה באוקטובר אימצו באופן מפתיע, שוב, את האמונה בסטטיות של הזמן. גם אחרי שכל השערים נפרצו, רובן נותרו באותה עמדה: הכול ימשיך כמו שהוא וכמו שהיה, רק באינטנסיביות גוברת.

אפשר להבין זאת דרך הקטגוריה מעוררת המדון "קולוניאליזם התיישבותי", שדרכה מתארים הוגים שמאלנים רבים את מדינת ישראל. ניתן לחשוב גם על הקטגוריה הזאת כעל נבואת זעם. שלל המערכים והטכנולוגיות שנכנסים לרובריקה של "קולוניאליזם התיישבותי" היו תלויים באופן מבני בהיותם חלקיים, לעיתים אף שוליים, בפרויקט הישראלי **המודע לעצמו**. הם התרחשו בשולי המרחב ובשולי התודעה. הרי ישראל לא הייתה רק "קולוניאליזם התיישבותי" או "משטר נישול" - האופנים שבהם תיאר אותה השמאל הרדיקלי - אלא הקיום הלא שלם והפוטנציאלי של אלה, לצד פוטנציאלים אחרים: דמוקרטיה ליברלית, תנועה אוטופית אמנציפטורית, מדינת רווחה, ובעיקר מדינה קפיטליסטית. ולכן אפשר היה, בעבר, לנהל ויכוחים סוערים על השאלה האם מדובר בקולוניאליזם, או האם מדובר בהתיישבות ונישול, וכיוצא באלה.

דבר מה מוזר קרה לקטגוריה הזאת לאחר שבעה באוקטובר: נבואת הזעם הגשימה את עצמה. הפוטנציאל התממש, והפרויקט הקולוניאלי הישראלי הפך מפוטנציאל להגשמה מוחלטת. מלחמת עזה החלה, מצב חירום הוכרז, והמדינה הפכה למכונת השמדה. ובאותו רגע ממש, לנביאי הזעם של השמאל, שהיו משוללי כוח וחסרו דימוי חיובי של העתיד, כבר לא היה מקום (וצורך) בתוך הפסיכה הישראלית.

כיום אין שום סיבה להתווכח על אמיתות המושג "קולוניאליזם התיישבותי", שכן ברגע שישראל מבצעת באופן מובהק נישול והשמדה, פוגרומים והרעבה, דווקא העמימות של המושג הזה עומדת בעוכריו. מובן שישראל משמידה, מנשלת ומשתלטת עכשיו; היא עושה זאת בריש גלי. אלא שהיום פעולות אלו נובעות מתוך לוגיקה אחרת ודיון אחר, שאינם קשורים לאופי החלקי-בהגדרה של המערכים הקודמים שלה. אם נחזור אל הנבואה, נביא הזעם מתפקד רק לנוכח האופי הפוטנציאלי של האסון, ולא לנוכח התגשמותו. באופן אירוני (וקיקיוני), כאשר הפרדיגמות הביקורתיות על ישראל הפכו נכונות יותר מאי פעם, הן גם איבדו את הכוח ההסברי שלהן. לא צריך להיות חוקר גדול כדי להבין את מה שקורה בעזה ובגדה כצורה של השמדה ונישול; בוגי יעלון יספיק. במובן הפשוט, בסוף העולם אנחנו כבר לא זקוקים לנבואות זעם - אנחנו צריכים התייחסות למה שיגיע אחרי סוף העולם.

ולמרות זאת - למרות חוסר היעילות של נבואות הזעם של השמאל - עבור רבים מהתיאורטיקנים והפרשנים של השמאל היום, נבואות הזעם של זמננו אינן קשורות לעולם החדש שאליו נכנסנו; רובן נתונות בלוגיקה הסגורה של הזמן הקודם. בנבואות הללו העתיד הקרוב והרחוק כאילו כבר הגיעו, והקטסטרופה הפוליטית הבאה - זו העתידה לבוא - כבר הושלמה, למעשה; העתיד הוא ההשלמה, ה־perfection, של העבר. הם שבים ורואים את העתיד דרך אותה פרדיגמה חזרתית, שבה מה שהיה עד היום - כיבוש, נישול, ניאורליברליזם - הוא שיהיה. הדוגמאות לכך רבות, אך הן מתמצות באמירות על נפילתה הבטוחה של ישראל ("הלכה המדינה", "המקום הזה גמור"), על סבבים מובטחים נגד איראן ועל השמדתם העוקבת של הפלסטינים. המבנה הבסיסי של נבואות השמאל היום הוא ביטול של העתיד או הכחשה שלו. העתיד הזה אינו עתיד; הוא "כמו שהיה עד עכשיו, רק יותר גרוע". במובן מסוים, זיהוי הפסימיזם הזה עם העתיד נדמה הגיוני. אלה אינם זמנים טובים. ועדיין, כאשר הפסימיזם מכסה את כל העתיד, הוא למעשה מגן עלינו מפני האלמנט הבסיסי שמרתיע בו: עובדת היותו פתוח. או, במושגים תיאורטיים: ברגע שדבר מגיע אל הגבול שלו, ברגע שפעולתו מסתיימת - לא כי נקטעה באמצע אלא כי הפוטנציאל שלה הושלם - הוא משתנה והופך לדבר אחר. ומה שמאפיין את אותו "דבר אחר" הוא בדיוק אחרותו, שאותה לא ניתן לחשב.

עליי להגיד כי אני, כאיש שמאל, עומד לצד הנביאים משמאל מבחינה אידיאולוגית ומסכים עם רוב עמדותיהם. ועם זאת, יש משהו מוזר בהתעקשותם על "מה שהיה הוא שיהיה", הן בכפיית החזרה (נבואה רודפת נבואה) הן בסגירות של אותו מבנה, כאילו מה שהושלם ייוותר חתום לנצח. אני מציע כי אותה כפיית חזרה - אותה פסימיות מלנכולית, אנטי־נוסטלגית וגורפת - אינה תיאור מדויק ומפוכח של המציאות, אלא סוג של מנגנון הגנה מול המצב הבלתי נסבל שבו אנו מצויים.

וכאמור, השיבה של הנבואה האינטנסיבית גוררת עימה גם את השיבה המוצהרת של הקורבן. כפי שכותב אדם פיליפס, כאשר אנחנו מוותרים על משהו, ואפילו על החיים שלנו, אנחנו תמיד עושים זאת לטובת משהו אחר; אנחנו מקריבים משהו. או מהכיוון השני: כאשר נביאי השמאל מכריזים כי לא תהיה תקומה לישראל/פלסטין, הם למעשה מצהירים על ויתור על החיים בישראל/פלסטין. זהו אמנם ויתור מדומיין - שהרי החיים נמשכים - אך הויתור הזה הוא מה שמאפשר את הנבואה. בתוך המערך הזה, ברור מיהם הקורבנות (או, לכל הפחות, המרטירים): לא רק הפלסטינים שנטבחים בהמוניהם או הישראלים שמסתופפים במקלטים, אלא גם נביאי הזעם עצמם, שנותרים לבדם במדבר, מוקעים מעם ומחברה, גולים בבירה אירופית זו או אחרת, אפילו בלי נחמה של נוסטלגיה כלפי המולדת. אני לא כותב את המילים הללו באירוניה מלגלגת, אלא דווקא מתוך עמדת הזדהות: בנבואות הזעם על סופה של ישראל מתבצע, הלכה למעשה, מעשה של הקרבה עצמית - הקרבה של תקוות, זיכרונות, קשרים, זהויות וחלומות. במילים אחרות, אם נבואות הזעם לא היו כרוכות בקורבן של ממש, הן לא היו אפקטיביות.

כך או כך, לפני האסון השמאל היה מצוי "רגע לפני", משוקע בעתיד דיסטופי ופוטנציאלי ("זיהוי תהליכים"). היום, אחוז שיתוק ומפוכח לכאורה, פסימי להחריד ורציני לכאורה, סקפטי וציני לגבי כל התארגנות פוליטית ישראלית - היום הוא מצוי דווקא רגע אחרי העתיד, כאילו הכול כבר קרה.

אל האופק הסגור והאינסופי של העתיד

הדיון על ה"שמאל הרדיקלי" ונבואות הזעם שלו מוכר למדי, אבל הנבואה, כמובן, אינה עניין של השמאל בלבד. למעשה, אני טוען כי נציגה המובהק ביותר כיום הוא הימין הניאו-ליברלי והפרגמטי. הביטוי הבולט של קריסת הזמן שלנו הוא נוכחותן של נבואות זעם לא רק בערוגות המוכרות של השמאל, אלא דווקא אצל ההגמוניה הימנית. ריבוי הנבואות מימין אינו מעיד על התחדשות אינטלקטואלית, כי אם על העובדה שגם מימין יש הכרה בכך שמה שהם עקרוני לא עובד. בעולם המונחים הגלובלי קל מאוד להסביר את הבעיה: הקפיטליזם הגלובלי, שהימין הניאו-ליברלי קידם אותו, הפך למערכת נפיצה וקורסת. אבל כדי להכיר בעובדה שהמערכת עצמה היא הבעיה נדרש שידוד מערכות טוטאלי, שבדרך כלל הוגי הימין אינם מסוגלים לו. ולכן, כפי שאראה, נבואות הזעם של הימין מחויבות גם הן, וביתר שאת, ללוגיקה החישובית, הפרגמטית והמפוכחת שתיארת; ומקומו של הקורבן בולט ומפורש בהן הרבה יותר.

כדי להבין את מערך הנבואה והקורבן של הימין העכשווי, עלינו לפנות לזירה שלכאורה היא רחוקה מחבל הארץ המדמם של ישראל/פלסטין – אל מסורת פילוסופית חדשה, המכונה longtermism. תפיסה זו, שבשנים האחרונות עלתה קרנה, גורסת כי מכיוון שבעתיד יחיו הרבה יותר אנשים, עלינו לכוון את מעשינו לטובתם.

ההיגיון הזה נשען על תפיסת מוסר תועלתנית. כפי שמסביר הדובר הבולט של התנועה, ויליאם מקאסקיל, העניין הוא השווי העקרוני של חיי אדם: מכיוון ש"בעתיד" יחיו הרבה יותר אנשים מאשר היום, עלינו לשעבד את חיינו היום לטובת אותו "עתיד". פיטר סינגר, אחד האבות הרוחניים שלה, מדבר במפורש על קורבן לטובת העתיד: "אם ביכולתנו למנוע את התרחשותו של משהו רע בלי להקריב משהו שחשיבותו המוסרית שווה [comparable], אזי מבחינה מוסרית אנחנו חייבים לעשות זאת". אוצר המילים של התנועה כאילו לקוח מתוך פמפלט ניאו-ליברלי: נתונים מדידים, שווי ערך של חיי אדם, אימפקט. היא מעודדת כמובן השקעה בטכנולוגיות מבוססות שוק אשר ייטיבו עם מצב העולם. שלא במפתיע, את התנועה הזאת אימצו בחום tech-bros למיניהם, משקיעי קריפטו ושאר יזמים ומיליארדרים (המפורסם שבהם הוא אולי סם בנקמן-פריד, שמטבע הקריפטו שלו התברר כהונאה).

מתוך עמדה זו מתגלה תמונה די ברורה: מכיוון שחיי אדם שווים אלה לאלה, עלינו להקריב את החיים בהווה לטובת העתיד. החישוב הטכנולוגי מאפשר את ייצוב העתיד כדבר מוגמר; המשיח הוא מתמטיקאי או רובוט. אבל כדי להשתלט על אותו "דבר מוגמר", עלינו להתייחס לחיי אדם באופן מופשט, כדבר מה בר השוואה וחישוב. כלומר, כדי לתפוס את העתיד עלינו להניח למושגינו באשר לחיים סינגולריים, בעלי ערך ובלתי ניתנים להמרה, ולאמץ תחתם מושגים של חיים מופשטים ומחושבים, ולכן ריקים.

נביאי הימין הרציונליים

הלונגטרמיזם אינו רק פרויקט פילוסופי שמזוהה עם עמק הסיליקון. הוא תופס מקום נכבד גם בתוך הפוליטיקה הישראלית העכשווית, אף ששם הוא מופיע בכסות אחרת. נבחן למשל את דיוני הטוויטר בסוגיית שחרור החטופים. אחד הטיעונים שהעלו תדיר אנשים מהצד הימני של המפה נגע ל"מחירים"

שאותם נשלם בוודאות בעתיד. כך למשל התנסח המשפטן הימני שמעון נטף באוקטובר 2025 בחשבון ה-X שלו:

הייתה למדינת ישראל הזדמנות לנטרל את איום החטיפה נגד אזרחיה. זה דרש הקרבה מודעת של 250 החטופים מלכתחילה. מה שהיה חייל אחד, הפך ל-250. עכשיו, לא משנה מה תהיה תוצאת ה"מו"מ" עם חמאס, החטיפה הבאה היא עניין מנוי וגמור, והיא תכלול מספר גדול יותר של אזרחים, ככל הנראה. מדינה אובדנית.

טענתו של נטף, המבטאת הלך רוח כללי יותר, היא כי ה"תמריץ" (השפה הניאורליברלית של כלכלני ההתנהגות אינה מקרית) לחטוף ישראלים יגדל ככל שיגדל המאמץ של מדינת ישראל להחזיר את חטופיה. כך כתב למשל באותה עת ב-X מנכ"ל פורום קהלת מאיר רובין, בהקשר דומה: "חייבים לשנות בדחיפות את מערך התמריצים העומד בפני ארגוני טרור". שימו לב להיגיון הכלכלי כאן: אם מדינת ישראל תתנהג כאילו אכפת לה מחיי אזרחיה, האויב ישתדל יותר לפגוע בהם (המסקנה העולה מפרשנות כזאת של המציאות היא קודרת מאוד, אבל נטף בוחר להתעלם ממנה). ושימו לב גם לנוכחותו הבולטת של העתיד כצורה מוגמרת: עניין החטיפה הבאה הוא מנוי וגמור. כמובן, נביאי הימין כותבים את תיאוריית התמריצים המופשטת שלהם לאחר ההרג חסר התקדים וההרס הטוטאלי שישראל ביצעה ברצועת עזה בעקבות חטיפתם של אזרחים ישראלים, כך שהיגיון ה"תמריצים" הזה מתעלם ממה שכבר קרה לטובת הוודאות של מה שיקרה.

צורת דיון דומה פועלת סביב האסון עצמו: אחת הסיבות העיקריות למלחמה - שוב, מהצד הימני של המפה - היא מניעה של טבח נוסף, הפעם חמור יותר. הבעיה שלי כאן אינה רק העמדות שמביעים אותם בעלי דעה, אלא גם הכלת האירוע הקונטינגנטי של שבעה באוקטובר בתוך קטגוריות דטרמיניסטיות קשיחות. אם נתעלם לרגע מהחיבור של נבואות הזעם האלה אל המציאות, הנקודה החשובה בהן היא התחביר, מבנה המשפט: מה שקרה בעבר בצורה מסוימת, ישוב בעתיד באותה הצורה בריבוע. אותה עמדה נבואית כוללת גם את סבבי הלחימה מול איראן: הנבואה נעה בין דיון בתמריצים (עדיפה שנה אחת במקלטים על פני חיים שלמים של איום קיומי) ובין ההכרה שכך או כך, המציאות כרגע היא כזאת של סבבים חוזרים ונשנים.

התנועה האקספוננציאלית הזאת מניחה בתוכה את היציבות של משתנים רבים: חמאס, צה"ל, ארצות הברית, איראן, לבנון; או, למשל, השוק הבינלאומי, מצבה של הבינה המלאכותית והפוליטיקה של האיחוד האירופי. וכך, מתוך ההנחה על יציבות זו, היא מתעלמת מההווה ומהעבר הקרוב, שהביאו איתם שינויים עצומים. אבל ההנחה הזאת רק מכסה על הנחה בולטת הרבה יותר: ההנחה כי ניתן לדעת את העתיד. וכדי לדעת את העתיד, אומרים במפורש נביאי הימין הישראלים וגם היזמים של הלונגטרמיזם, עלינו להקריב את ההווה - את החטופים, את הביטחון, את שגרת החיים, ואת הפלסטינים בעזה ובגדה. כדי למנוע את העתיד הקודר והוודאי, עלינו להקריב קורבן.

הגיון הטכניקה

בלוגיקת הקורבן יש משהו מתעתע שמוטבע עמוק בתוך הרציונל של החישוב התועלתני. מושג הקורבן הרי מעלה בדמיוננו דימויים של נערות קשורות לסלעים בים, של גדיים מדממים ושל עבודת אלילים; בוודאי לא דימויים של חישובים רציונליים וקרים. שתי העמדות האלה סותרות לכאורה, ועם זאת הן מקיימות קשר עמוק. העמדה התועלתנית נובעת ממה שפדריקו קמפניה כינה לא מזמן "טכניקה".

קמפניה, פילוסוף איטלקי צעיר, מנסה בשלושת ספריו האחרונים למצוא אלטרנטיבה להיגיון השולט בתרבות המערבית והגלובלית, שבעיניו הוא ניהיליסטי. קמפניה אמנם מגיע מהאגף האיטלקי של המסורת המרקסיסטית, אך ניסיונותיו המטאפיזיים להבין את העולם חורגים מתפיסות מטריאליסטיות. מקורות ההשראה הפילוסופיים שלו – תיאולוגיה מוסלמית, גנוסטית או הודית, למשל – מבקשים לערער על הקדימות של המטאפיזיקה המערבית, שהוא מזהה בה זיקה לאותה נטייה לניהיליזם. הפרויקט הפילוסופי שלו, שנכתב באופן מוצהר לאור הקריסה של הזמן הניאו-ליברלי, כרוך בחיפוש אחרי מטאפיזיקות אלטרנטיביות, כלומר עולמות אלטרנטיביים, כאלה שאפשר לחיות בהם.

במונחיו של קמפניה, שאותם הוא מציג בספרו^[5] *Technic and Magic* טכניקה היא האופן שבו המערב המודרני מנסה להבין ולשלוט בעולם. קמפניה טוען כי המרכיב העקרוני של הטכניקה אינו ההישענות על טכנולוגיה, אלא הרעיון הלשוני של שפה מושלמת – הרעיון שכל דבר בעולם יכול לעבור אבסטרקציה ולהיות מובן בתוך המערכת הלשונית. כלומר, ההפשטה הבסיסית של הטכניקה הופכת את הריבוי של העולם לדבר שאותו אפשר להבין דרך השוואה: חשבו למשל ההיגיון הקפיטליסטי של סחורה ועבודה, שמשווה שני דברים שונים זה מזה לגמרי דרך ערכם בכסף. בטכניקה אין שום "משהו" אשר חורג מאותה מערכת השוואה. במובן זה, הלונגטרמיזם ונביאי הימין מבטאים את אותה תיאולוגיה: העיקרון החשוב ביותר הוא היכולת לעשות אבסטרקציה לדברים, להעניק להם ערך בר השוואה, ולהשוות ביניהם – למשל לטעון כי 250 חטופים היום שווים פחות מ-500 בעתיד. קמפניה מצביע על כך שכבר ברדוקציה הזאת של חיים לכדי אבסטרקציה, הניהיליזם נוכח; שהרי ברגע שהפכנו את מושגי החיים לאבסטרקטים, מה בעצם נותר מאותם חיים?

זוהי כמובן רדוקציה של עמדת הלונגטרמיזם, שיש בה ניואנסים מסוימים, והיא אולי מחמיאה לעמדות של נביאי הימין הישראלי, שהטקסטורה שלהן גזענית ופראית הרבה יותר. ועדיין, מה שחשוב כאן הוא נוכחותו הקבועה של העתיד, שמאפילה על ההווה. כלומר, העתיד של הטכניקה אינו קונטינגנטי ופתוח אלא קבוע מראש, כמו חישוב מתמטי השופע אל העתיד; הוא נובע מהווה מתמשך שבו השקעה תביא לרווח עתידי (ולכן זהו תמריץ). במונחים פשוטים, השיח הזה, התועלתני והרציונלי לכאורה, לקוח מתוך תפיסת העתיד כהמשך של ההווה. זהו אותו איך-עתיד של הזמן הניאו-ליברלי, החוזר גם בנבואות של השמאל (השמאל, כמובן, זועק נגד הלוגיקה של הטכניקה, אבל בעצם מאמץ את הנחת עליונותה).

עם זאת, יש הבדל מהותי בין הנבואות של היום ובין אלה של העשור הקודם, למשל (שלא לדבר על שנות התשעים המאושרות): שפתן אמנם לקוחה מתוך הטכניקה הניאו-ליברלית, אך היא מבושרת על סופה. ראשית, נבואות הימין של היום הן נבואות זעם (במבנה ובתוכן שלהן), בניגוד למבנה האופטימי של

הנבואה הניאו-ליברלית, שדיברה לרוב בשפה של צמיחה אינסופית. שנית, הן אינטנסיביות הרבה יותר: מז'אנר שולי יחסית הן הפכו להיות כלי מרכזי לביטוי פוליטי. ושלישית, כאמור, נוכחותו של הקורבן מועצמת; ככל שהמערכת (הלשונית, הכלכלית, הפוליטית) מתערערת, כך גובר הצורך לייצב אותה – ואת ההיגיון של הטכניקה – דרך קורבן. וחשוב מכך, מעשה ההקרבה עצמו הופך מפורש יותר ויותר.

עתיד וקורבן

החשיבות של הקורבן אינה קשורה לתאוות דם, אלא לחוסר עקרוני בתוך המבנה של החברה האנושית, שהוא הטראומה המקורית של כל חברה. בתוך כל חברה מצויה תהום של חוסר משמעות: בדברים עצמם – אלה שאנחנו רוצים, האובייקטים שלנו – אין הרי מושג של ערך הפנימי להם. בני האדם הם שמעניקים ערך ומשמעות למעשים, לחפצים, לאנשים אחרים. מכאן שאין משהו מהותי ובלתי ניתן להחלפה שאותו אפשר לזהות עם מה שאנו רוצים, אלא רק מערכת של סימנים ואובייקטים שיש להם ערך רק מתוך השוואה פנימית זה לזה, ולא מתוך מקור ערך חיצוני. ומהכיוון השני: כדי לייצר משמעות, בני אדם לרוב נוטים להקריב משהו, וכך לחתום בדם את העובדה כי דבר כלשהו הוא בעל ערך. במילים אחרות, הקורבן הוא זה שמאציל משמעות לדברים, שכן הוא שילם עליהם בחייו. לכן בבסיס כל הדתות מצויה דמות אלוהית טורפנית ורעבה, קרונוס הבולע את בניו. הפתרון הזמין והקל לחוסר המשמעות האנושי אינו סתם האמונה בכוח עליון, אלא הקורבן. השעיר לעזאזל – הזר, המנודה, ה"נזק האגבי" – מכסה על התהום שביסוד החברה. מכיוון שאין אובייקט ממשי שיכול למלא את החסר הרודף את האדם, אנו מוצאים תחליפים שמצביעים על אותו אובדן עקרוני ומכסים אותו באותה העת.

כך, חוסר המשמעות הוא גם מה שמייצר את הפעילות האנושית וגם מה שרודף אותה. הרי עם נוכחותה של הטראומה אי-אפשר לחיות בשלום; היא מייצרת מנגנוני הגנה. הקורבן, הנושא איתו **תמיד** ניחוח תיאולוגי, רישומו של אלוהים, הוא אחד המנגנונים האלה. הקורבן מציע פתרון לבעיית המשמעות ולחרדות מפני ההתמודדות עם קרע העתיד. העלאת קורבן אינה פעולה סתמית, חשבונית; היא מייצרת יחס אל הריק המצוי בלב החברה, ומסתירה מאיתנו, דרך אלימות חזותית, את החוסר המהותי שסביבו מתכוננת האנושיות. הקורבן הוא תמיד עודף, דרמטי וראוותני.

עבור קמפניה, אותו חוסר מכונה "בלתי-ניתן לביטוי" (ineffable). החשיבות של מושג זה אצל קמפניה מצויה בכך שהוא מציב במרכז המערכת הסגורה-לכאורה של הטכניקה "משהו" שאינו ניתן לחישוב, משהו שאליו אי-אפשר להשוות שום דבר: "בסוף שרשרת ההאצלות המהווה את הארכיטקטורה הקוסמולוגית של הטכניקה נתקלנו ב'משהו', מכשול בפני ההתגלות של עקרון השפה המוחלטת", הוא כותב. הטכניקה היא לוגיקה שמנסה לעשות אבסטרקציה ולתרגם לשפה מוחלטת כל פעולה או אירוע, אך אותו חוסר – אותה טראומה – מכשילים אותה שוב ושוב, שכן במרכז יש משהו שאותו לא ניתן לתרגם. "הטכניקה מבקשת לעקוף את המכשול הזה באמצעות הפיכתו לאפשרות של חידוש התהליך הקוסמוגוני שלה עצמה" (עמ' 121). כלומר, אותו "בלתי-ניתן לביטוי" מוכחש ומיוצג באותה תנועה, דרך הפיכתו למקור של משמעות; הקורבן הוא מעשה אלים של חוסר משמעות שמעניק משמעות וערך

לדברים. כדי להתגבר על התהום המצויה בלב הלוגיקה של הטכניקה, אנחנו צריכים להקריב משהו בעל ערך שמאציל משמעות לכל המערכת; אנו מעניקים משמעות לחיינו שלנו באמצעות הקרבה של חיים אחרים.

במילים אחרות, העלאת הקורבן אינה ניסיון רציונלי לעצב את העתיד המאיים, כפי שטוענים נביאי הימין. להפך, זוהי תגובה אלימה לנוכחותם של חוסר וריק בלוגיקה השלטת. וככל שמעמיקים החוסרים - חוסר המשמעות, חוסר ההבנה, הרצון במוות, ואפילו החוסר ברווחה, בשגשוג או באוויר לנשימה - כך מתעצם הצורך בקורבנות.

במובן זה, חלק גדול מן השיח הימני על מלחמת עזה ואיראן, ואולי אף כולו, כרוך באותה עמדה שרוויה עד גדותיה בדמיון פוליטי אלים. הכינוי "אוכלי מוות" מתאר היטב את הדינמיקה הזאת, לא במובן הפשוט והמזלזל של "אנשים שנהנים ממוות", אלא דווקא דרך הרעיון שלפיו עלינו לפייס את דמותו המאיימת של העתיד ואת תחושת המחנק וחוסר המשמעות באמצעותו של קורבן דם. הקורבן אינו המחיר הבלתי נמנע שצריך לשלם, אלא מה שנותן משמעות ותכלית לעולם ומגן עלינו מפני הפתיחות שלו. אם רק נקריב את החטופים, את החיילים או את הפלסטינים, הכול יהיה בסדר. הבעיה מצויה בכך שאם לא נמשיך להקריב, יתברר כי הקורבן שהקרבנו היה מיותר. מתחת למחול הקורבנות ("ספירלה", בלשונו של קמפניה) מצויה תהום של חוסר משמעות.

המשמעות של הטענה הזאת עקרונית להבנת המבנה הנבואי שמבטאים נביאי הימין: עבור שלל התיאולוגים הרציונליים של הימין הישראלי, העתיד הוא סכנה ודאית, שיבה (אמנם מאוחרת, אבל איכשהו היא כבר קרתה בוודאות) של הטרואומטי ("הג'ונגל של המזרח התיכון"), וכדי לדחותה עלינו להעלות קורבן. חישבו גם על נבואות הזעם של מנהיגי ימין קיצוני בעולם: הקסנופוביה האסלאמופובית של נייג'ל פרג', למשל, תלויה על יחס בין קורבן בהווה (הברקזיט והמשבר הכלכלי שהביא עימו) ובין עתיד מנוי וגמור, שבו מוסלמים משתלטים על אירופה. תיאוריות פרנאידיות כמו תיאורית ההחלפה הגדולה או "המוות המוזר של אירופה" בנויות על יציבותן העקרונית של שלל קטגוריות היסטוריות. העתיד כבר בטוח - "אירופה גמורה" - אלא אם נקריב קורבן.

כמובן, בשעה שנביאי השנאה ברוב העולם מבקשים להקריב זרים, מלחמת עזה יצרה סיטואציה שבה יש להקריב את אזרחי המדינה עצמם - אם כי כאשר החטופים או החיילים ירדו אל מרגלות השאול העזתי, אולי גם הם הפכו, באופן מימטי כלשהו, לזרים (את השנאה לחטופים ניתן להבין רק כך, דרך הבנתם כשעירים לעזאזל).^[6] חשוב מכך, בניגוד לפרשנויות שונות ומשונות שלפיהן הקרבה זו היא לכאורה (ורק לכאורה) פרגמטית, יומיומית, חפה מתיאולוגיה או מתמימות מסוכנת, למעשה היא נעשית מתוך הלוגיקה של העתיד הקפיטליסטי. המסוכן בנבואה הימנית הוא העובדה שהיא טוענת לרציונליות מעבר למשיחיות התיאולוגית, ובמידה רבה זוהי פרשנות נכונה. "אוכלי המוות" הישראלים אינם שיירים של מסורות פאגאניות יהודיות עתיקות, אלא פיגורות של המודרניות המאוחרת. הם דובריה של הטכניקה הרציונלית, של "קידוש החיים", של פתיחת המשק, של המשך הצמיחה של המין וההון (של הלאום או העם, של הכלכלה). הם הדוברים של דמדומי הניאוליברליזם, ולא של הר הבית.

ובהמשך לכך, בשיח הרציונלי-לכאורה הזה מתבלט חוסר ההבנה לגבי העובדה שחיינו אינם ביולוגיה שיש לשמר בכל מחיר או סדרה חשבונית שאפשר לנהל. הסיבה שבעטיה מעמדו של קורבן אדם הוא גבוה יותר בשרשרת הקורבנות היא שחיי אדם הם, במהותם, בלתי ניתנים להמרה; לכן הקרבת אדם היא פעולה משמעותית כל כך. השיח סביב הקורבן מקיף את כל משמעויות הקורבן; ההקרבה אינה פעולה חשבונית, אלא מעשה תיאולוגי של יצירת ערך דרך אלימות. אין קורבן ללא יחס לעצם הפעולה התיאולוגית הזאת, לעובדה כי אנו מקריבים, לכך שהחיים הם דבר מה בעל ערך ייחודי. כל קורבן הוא קורבן סמלי.

במשך שנים ארוכות חיינו בתקופה שבה העתיד נעלם, ואיתו גם הצורך בקורבן. כיום השניים חוזרים, מזנבים זה בזה. העתיד נפתח מחדש, כקרע, ואיתו צוות מייד נבואות הכורכות בין ההתמודדות עימו ובין שאלת הקורבן. הלוגיקה של הקורבן אינה משנית להבנה של נוכחות העתיד היום; למעשה, היא אחוזה היטב בידי כל נביאי הזעם הרבים של הימין. כך או כך, אולי אפשר להבין את היחסים בין הימין החדש ובין העתיד דווקא דרך החרדה שהקורבן נועד לפייס.

ובהתאמה, נביאי הזעם של השמאל אמנם חשים סלידה עמוקה כלפי הלוגיקה האלימה של הטכניקה, אפילו מתעבים אותה, אך גם הם, כשהם מאמצים את מושגי העתיד של הטכניקה ("מה שהיה הוא שיהיה"), נותרים שבויים בתוכה. חשוב להגיד: הימין והשמאל אינם קורסים כאן זה לתוך זה. הימין הרציונלי והשמאל הרדיקלי מציעים תכנים שונים מהותית של נבואה, אתיקה ופוליטיקה. אבל שניהם שבויים בתוך צורת העתיד הסגור, אף שתפיסות הזמן האלה שייכות לזמן שכבר נגמר. באופן אירוני, נבואות הזעם הנוכחיות מימין ומשמאל הן ערוגות של חרדה והכחשה. הזמן שלנו דורש מאיתנו (תובע; הזמן תמיד תובע) יחס אחר לעתיד, תפיסה של עתיד קונטינגנטי. זמנה של הטכניקה הניאו-ליברלית עבר. כאשר הזמן שלנו הגשים את עצמו כאסון, הוא הפך, פוטנציאלית, למשהו אחר לגמרי.

העתיד הנשגב

בכתיבתו מתייחס קמפניה לתפקידו של הנביא. עבורו, הנביא הוא נציגה של לוגיקת קסם, ההפוכה מלוגיקת הטכניקה משום שהיא מוצאת בעולם אפשרות, ולא סגירות פרגמטית. לוגיקת הקסם מציבה במרכז הקוסמולוגיה שלה את נקודת חוסר המשמעות, הטראומה או הֶסֶר:

בהקשר של מערכת המציאות האלטרנטיבית של הקסם, אנו נתקלים שוב ב"משהו" הזה - אם כי הפעם באור חדש ומפרספקטיבה שונה לחלוטין. הוא כבר אינו שארית שולית או שעיר לעזאזל; הוא מתעלה כאן לפתע למעמד של עיקרון ראשון - והיפותזה ראשונית - של כל מערכת המציאות של הקסם. ככזה, אותו מכשול עיקש שניצב מול הטכניקה ראוי כעת לשם חדש וחיובי, שם שיכול להציג את ההיבט הפרודוקטיבי שלו. אך אפילו משימה זו, שלכאורה היא בסיסית, היא למעשה קשה ביותר, בשל עצם טבעו של ה"דבר-שמעבר-לדבריות". בהיותו שארית בלתי ניתנת לחלוקה של כל ניסיון לתרגום לשוני, "דבר" זה מוסיף לחמוק מכל צורת הגדרה שמנסה ללכוד את מהותו.

אם בכל זאת נרצה להגדירו איכשהו, נוכל לעשות זאת רק על דרך השלילה, ומתוך מודעות לקוצר ידה של כל הגדרה, גם אם נעשתה על דרך השלילה. נוכל לשיימו רק כ"מה שהוא בלתי-ניתן-לביטוי" - זה שאינו יכול להילכד בשפה בשום צורה (עמ' 121).

קמפניה מציג מודל היסטורי. בספרו, שנכתב לפני מגפת הקורונה, הוא מציין כי עידן הטכניקה הגיע לקיצו, ואנו נמצאים כעת במעין ימי ביניים. וברגע המעבר הזה צוות מה שהוא מכנה "פיגורות" של הזמן. מחשבה פיגורטיבית היא מחשבה שמוצאת בכל רגע דמות שמשחקת תפקיד מייצג בתוך הסדר הקיים, דמות שמשמעותה נובעת מתוך הרגע ההיסטורי, מסבירה אותו ומייצגת אותו.

הדמות של הנביא, שאותה מפתח קמפניה בספרו^[7] *Prophetic Culture*, שייכת לרגע של סוף הזמן, ותפקידה הוא לפתוח את העתיד. הפעולה הזאת אינה יכולה להישען על הפרגמטיות הקיוונית של הרגע הקודם; היא צריכה להתבסס על הקונטינגנטיות של הרגע הנוכחי. עבור קמפניה, במרכז המציאות של הנביא עומד אותו בלתי-ניתן-לביטוי, שהוא האופי הקונטינגנטי של המציאות - אך לא באופן שמדחיק את אותה קונטינגנטיות. הנביא מתבונן במציאות "ברגיסטר נבואי" - דהיינו, הוא רואה בראייה סינופטית את הממדים הלשוניים והבלתי-ניתנים-לביטוי שבקיום, ואת הממדים שחורגים כליל מ'קיום' כפי שאנו מכירים אותו" (עמ' 139). קמפניה גורס כי הנביא הוא "משטח" או אובייקט "שעליו משתקפת המטאפיזיקה החדשה הזאת", וכי מתוך כך מעיד הנביא, בעצם הווייתו, על "דרך חלופית להוויית עולם".

אותו "בלתי-ניתן-לביטוי" קשור, אם כן, ביחס כלפי העתיד: נביא האמת אינו מנסה לפייס את העתיד דרך הקורבן, אלא שוהה באופי הבלתי ניתן לביטוי והטראומטי של העתיד. הקונטינגנטיות ההכרחית של העתיד, או "חבלי הלידה של ההיסטוריה", קשורים בכך שהעתיד אינו ידוע. בניגוד להכרזתו של נביא הזעם, העתיד אינו מאיים מפני שהוא ידוע; הוא מאיים **דווקא מפני שאינו ידוע**, ונוכחותו מכריזה על אי-סדר מהותי בלב הקיום האנושי. היחס הזה לנבואה מכיר בכך שכל קונטינגנטיות - כל חוסר ודאות - אינם שייכים לעתיד, אלא דווקא להווה. הרי העתיד **אינו קיים**; מה שעומד פתוח, מדמם, מאיים וחסר ודאות הוא הרגע הנוכחי, הזמן שלנו, הזמן שנשאר לנו.

במובן זה, העתיד הוא אולי המודל הראשון והמקורי של הנשגב: הוא מאיים, אינסופי בגודלו, מחריד משום שאינו משתמע אל הסדר הפוליטי והלשוני אלא מערער עליו, ועם זאת הוא מעורר חזיונות, דימויים והרהורים אתיים ופוליטיים. שהרי המפגש עם הנשגב המאיים והמענג משליך אותנו בחזרה אל העולם כסובייקטים אתיים: הוא מציע לא רק "פירוק" של הסובייקט, אלא גם בנייה מחדש של הסדר חברתי על בסיס הפירוק הזה. ואולם כדי לפגוש את העתיד הנשגב עלינו להצליח להישיר מבט לתוך האפלה המצויה בו ולאחוז בקרני האפשרות שמה שמאיים **מתקיים** עכשיו.

נביאי הזעם, מימין ומשמאל, מנסים להדחיק את העתיד או לפייסו. הצד האחד, הימני או הרציונלי, מבקש לרתום את העתיד לתוך הלוגיקה המוכרת של הזמן הקודם ולקיים מחדש את הזמן המוכר של ניהול הסכסוך, אבל הפעם עם הרבה יותר דם; להתבצר בחיים על החרב, לפנות אל הרוגע שמאפשרת המלחמה הבלתי פוסקת, אל הנחמה שבקיום ללא אופק. מהצד השני, השמאלי או הרדיקלי, מתקיימת

תנועת התרסה נגד אותו מערך, וגם היא במקרים רבים מתחפרת בהכרה המנחמת אך השגויה שהכול כבר חתום וגמור. בשני המקרים, ההיסטוריה והעבר דטרמיניסטיים: הציונות (או המודרניות) תמיד נידונה להיכשל, והפיכתו של האפשרי לחתום ולסגור מתקיימת דרך הקורבן – הקרבת החיים בהווה אצל נביאי המוות של הימין, או הקרבת החיים בעתיד אצל נביאי הזעם של השמאל.

חשוב לציין כי קיים הבדל עקרוני בין השמאל לימין בהקשר הזה. הימין חוגג את הקורבן ומאשר את הלוגיקה הרצחנית של הטכניקה; השמאל, בכוחותיו האחרונים, מנסה להתריע על האסון שכבר קרה, לצמצם את נזקיו. ועדיין, איננו זקוקים להתרעה אלא לפעולה הנובעת מדחיפות מסוג שונה, מהנוכחות של פתיחות העתיד. הרי בגרעין התפיסה שלפיה העתיד כבר הוחלט מופיע ניסיון מגוון להסתיר, להליט, לנצל, להכחיש ולהדחיק את הנוכחות של העתיד כבלתי־ניתן־לביטוי, כנוכחות החיה של חֶסֶר – של שלילה – בתוך החיים שלנו.

והרי מה שנורא כל כך בעתיד הוא ההווה שלו: העובדה שהשנים האלה, שבהן העולם רועד, מדמם וקורס, הן הזמן שלנו, הזמן שבו חיינו נחיים. במובן זה, הביטוי הכי אומלל ללוגיקה של העתיד הוא המקלט: בו חיינו חולפים בשעה שאנחנו מכחישים את העתיד. שדה המאבק, או הבחירה בנטישת המאבק, אינם יכולים להיות אחרי המלחמה, אחרי הממשלה, אחרי האסון – כי אז נתעורר ונגלה שהחיים שלנו הם מה שאבד בציפייה לעתיד. במילים אחרות, ההווה שלנו הוא מה שמוקרב בעת שאנו מצפים לעתיד. המשמעות של העתיד הפתוח היא, בראש ובראשונה, שהחיים מתרחשים עכשיו. הרי כדי להקריב קורבן חייבים להיות חיים.

העתיד הוא אותה שלילה נשגבת, לא במובן שהוא יהיה גרוע, אלא במובן שמה שיהיה אינו מה שהיה. תפקידו של הנביא הוא להצביע על האמת הזאת; תפקיד הקורבן הוא לשככה. או, נכון יותר לומר, נבואת האמת, בניגוד לנבואת הזעם, היא הופעתה המכאיבה של האמת הזאת. משמעות הקונטינגנטיות של העתיד היא שגם הרגע הבא יגיע, שלא לעולם חוסן; חלוף תחלוף צורת העולם הזה.

הערות שוליים

[1] ↑ יובל קרמניצר, "טוטליטריות לא טוטלית", **הזמן הזה**, מאי 2025.

[2] ↑ Rebekah Sheldon, *The Child to Come*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016

[3] ↑ Terry Eagleton, "J.L. Austin and the Book of Jonah," *New Blackfriars* 69(815), 1988, pp. 164–168

[4] ↑ כפי שהראה אריה קרמפף במאמרו "לקראת שמאל שמרני", **הזמן הזה**, מרץ 2024.

[5] ↑ Federico Campagna, *Technic and Magic: The Reconstruction of Reality*, London: Bloomsbury,

[6][†] כפי שכתב אלי אושרוב בעקבות ספרה המשפיע של נעמי קליין **דופלגנגר**; ראו אלי אושרוב, "דרוש מקור",

העין השביעית, 15.10.2025.

[7][†] Federico Campagna, *Prophetic Culture: Recreation for Adolescents*, London: Bloomsbury, 2021

ד"ר יואב רונאל הוא חוקר תרבות וספרות, ומרצה באוניברסיטת קיימברידג' ובבצלאל, אקדמיה
לאמנות ועיצוב ירושלים.
